KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ SANAYİ İŞLETMELERİNİN FİNANSAL DURUMLARININ ORAN ANALİZİ YÖNTEMİYLE TESPİTİ: TRABZON ÖRNEĞİ

Mustafa EMİR[1]
Ayten TURAN KURTARAN[2]
Gülay ÇİZGİCİ AKYÜZ[3]
M. Esra ATUKALP[4]

ÖZET

Türkiye imalat sanayinde faaliyet gösteren işletmelerin %98'inden fazlasını oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmeler, istihdam yaratılmasında ve yatırım sağlanmasında ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu doğrultuda, ekonominin önemli aktörleri olan küçük ve orta ölçekli işletmelerin faaliyetleri esnasında karşılaştıkları sorunları ortaya koymak gerekmektedir. Finansal sorunların, organizasyondaki diğer sorunları da tetikleyebileceği düşünüldüğünde, küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansal açıdan değerlendirilmesi hususu önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Trabzon'da faaliyet gösteren sanayi odasına bağlı sanayi işletmelerinin finansal yapılarının tespit edilmesidir. Bu amaçla Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı sanayi işletmelerinden örnek kitle oluşturulmuş ve bu işletmelere anket çalışması uygulanmıştır. Anket sonucunda elde edilen verilerden hareketle küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin finansal yapıları oran analiziyle incelenmiştir.

Anahtar Kelime: KOBİ, Finansal Oran Analizi, Trabzon İli.

ABSTRACT

Small and medium sized enterprises constituting more than 98% of enterprises operating in Turkish production industry provide significant contributions regarding generation of employment and investment. Accordingly, problems encountered by small and medium sized enterprises representing considerable actors of the economy should be highlighted. When it is considered that financial problems can also set off the other problems in the organization, financial evaluation matter of small and medium scaled enterprises gains importance. The aims of this study, to identify financial structures of industrial facilities affiliated to chamber of industry and activating in Trabzon. For that purpose, an example population is being formed from the industry enterprises registered to Trabzon Chamber of Commerce and Industry and survey works are applied to these enterprises. Considering the data obtained from the results of survey, financial structures of small and medium scaled industry enterprises are examined by ratio analysis.

Keyword: SME, Financial Ratio Analysis, Trabzon Province.

[1] Prof. Dr. Karadeniz Teknik Üniversitesi, İ.İ.B.F., e-mail: memir@ktu.edu.tr
[2] Öğr. Gör. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon MYO, e-mail: ayturan@ktu.edu.tr
[3] Okutman Karadeniz Teknik Üniversitesi, Vakfıkebir MYO, e-mail: gulayakyuz@ktu.edu.tr
[4] Öğr. Gör. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Beşikdüzü MYO, e-mail: esra.atukalp@ktu.edu.tr

GİRİŞ

Ülke ekonomisi söz konusu olduğunda ilk önce büyük ölçekli işletmelerin akla gelmesine karşın, nicelik ve nitelikleri göz önüne alındığında küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonominin çok önemli öğeleri olduğu görülmektedir. Rekabetin ve değişikliğin çok yoğun yaşandığı günümüzde, istihdamın ve üretimin büyük bölümünü sağlayan KOBİ'ler değişimlere kolay uyum sağlayabilen yapılarıyla ekonomilerde önemli yer tutmaktadırlar. KOBİ'ler dünyada sanayinin ciddi bir bölümünü oluşturmakta ve ekonomik gelişimin artmasında önemli bir araç olarak görülmektedirler (Oktay ve Güney, 2002: 1).

Türkiye'de imalat sanayisinde faaliyet gösteren işletmelerin büyük bir bölümünü oluşturan ve toplam istihdamda önemli yere sahip olan KOBİ'ler, Türk ekonomisi için olduğu kadar bölgeler arası dengeli büyüme ve bölgesel kalkınma için de önemli bir yere sahiptir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin sahip olduğu önemin bir sonucu olarak ve finansal kaynaklı sorunların bütün bir organizasyonu etkileyeceği düşüncesiyle KOBİ'lerin finansal sorunlarının çözümü için, öncelikli olarak sorunların tespit edilmesi gerekmektedir. Ülkemizde bu doğrultuda ülke çaplı ve bölgesel çalışmalar yapılmıştır.

I. LİTERATÜR ÇALIŞMASI

Sarıaslan (1996) yaptığı çalışmada, Türkiye ekonomisinde genel olarak KOBİ'lerin boyutlarını belirleyerek önemini ortaya koymuş ve imalat sanayi sektöründe yer alan küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin karşılaştıkları sorunları saptayarak, çözüm için stratejiler geliştirmiştir. Bu amaçla bu çalışmada, 1992 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayım sonucunda tespit edilen 194.837 imalat sanayi işletmesinden 20 ilde rastgele örnekleme ile seçilen 512 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma da, kredi kullanan işletmelerin büyük çoğunluğunun ticari banka kredilerinden yararlandıkları, teşviklerden yararlanan işletmelerin oranının da çok düşük olduğu tespit edilmiştir. Yararlanılan teşvikler, Halk Bankası kredileri, ihracat teşvikleri, KOSGEB teknoloji destekleme yardımları olarak belirtilmiştir. Ayrıca çalışmada, işletmelerin karşılaştıkları en önemli sorunlar, maliyetlerin değişkenliği, alacakların tahsilâtında gecikme, kredi faiz oranlarının yüksekliği, satışların düşüklüğü, öz kaynak yetersizliği, kredi imkânlarının sınırlı olması şeklinde belirlenmiştir.

Emir ve Dağlı (1998) tarafından yapılan çalışmada, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki sanayi işletmelerinin mevcut finansal yapılarını ortaya konulması ve problemlerin çözümüne yönelik spesifik öneriler getirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon illerindeki sanayi odalarına bağlı sanayi işletmeleri inceleme kapsamına alınmış ve 297 işletmeye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışmadan çıkan bazı sonuçlar şu şekilde özetlenebilir. Bölge genelinde işletmeler kredi kullanımını fazla tercih etmemekte, dönen varlıkların finansmanında birinci sırayı satıcı kredileri almakta, bunu banka kredileri izlemektedir. Kısa vadeli kredi temininde karşılaşılan sorunların başında faizlerin yüksek ve değişken oluşu gelmektedir. İşletmelerin duran varlıkların kullanılan kaynakların başında dağıtılmamış kârlar ile sermaye artırımı gelmektedir. İşletmeler tarafından geçici fonlar bankaya yatırılarak, sürekli fonlar ise duran varlık yatırımlarının finansmanında kullanılmaktadır. İşletmelerin çoğunda uzun vadeli kaynak tedarikleri oldukça yetersiz olup uzun vadeli banka kredilerinde daha çok Türkiye Kalkınma Bankası tercih edilmektedir. İşletmelerin özsermaye yeterlilikleri konusundaki görüşleri belirsiz olup özsermayenin yeterli olduğunu ve yetersiz olduğunu öne süren işletmeler eşit paya sahiptir.

Oktay ve Güney (2002) yaptıkları çalışmada, Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansman sorunlarını anket çalışması yöntemiyle tespit ederek önerilerde bulunmuşlardır. Anket çalışması için pilot bölge olarak İstanbul (DES), Trabzon, Gaziantep, Denizli ve Eskişehir'i seçmişlerdir. Bu bölgelerde tesadüfî örnekleme ile seçilmiş 25'er adet işletme ziyaret edilerek 97 tane anketin yapılması sağlanmıştır. Bu çalışmada, anketlerle tespit edilen sorunlara çözüm olunabilmesi için öne sürülen bazı öneriler şunlardır: Yaşanan yönetim ve finansman sorunlarının yönelik olarak düşük maliyetli eğitimler düzenlenmeli, belirli kıstaslar içinde vergi indirimleri sağlanmalı, kalkınmada öncelikli yörelerde uygulanan enerji desteği, diğer illerde de sağlanmalı, bir KOBİ bankası oluşturulmalıdır.

Erdoğan ve diğerleri (2006) tarafından yapılan çalışmada Kütahya Ticaret ve Sanayi Odası ile Kütahya Çiniciler Odası'na bağlı olarak çalışan 96 işletmeden, çalışmaya katılmayı kabul eden 60 tanesine, ihracat faaliyetlerine bakış ve uygulamalarının belirlenmesi, kredi ve teşvikler konusunda uygulama, beklenti ve sorunların öğrenilmesi ile ilgili anket çalışması uygulanmıştır. Çıkan sonuçlar doğrultusunda; KOSGEB ve banka olanaklarından yeterince yararlanmayan KOBİ niteliğindeki işletmelerin, meslek kuruluşları ve Odalar tarafından alternatif ve ucuz kredi kaynakları

konusunda bilgilendirilmesinin, bu işletmelerin kredi temini konusunda özellikle bürokratik işlemler kapsamında eğitilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Bu araştırmada ise, Trabzon ilinde faaliyet gösteren sanayi odalarına bağlı küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin finansal durumları oran analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Literatürde, küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansal durumlarının oran analizi yöntemiyle değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

II. ARAŞTIRMANIN VERİ SETİ

Trabzon ilinde, Sanayi ve Ticaret odasından alınan bilgiye göre sanayi odasına kayıtlı 284 işletme bulunmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde sanayi işletmelerin en yoğun olduğu iller çay fabrikalarının bulunduğu Rize ili ve Trabzon ilidir. Trabzon ilindeki sanayi işletmelerinin ancak 172 tanesi analiz kapsamına alınmış ve değerlendirmeler 172 işletme üzerinden yapılmıştır.

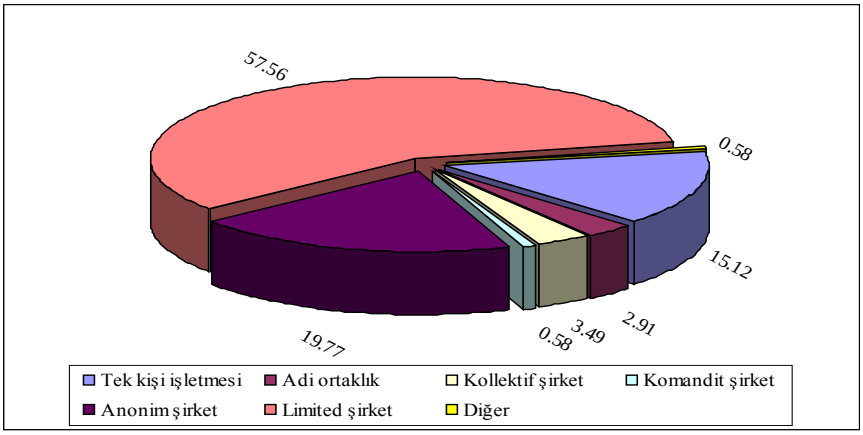
Trabzon ilinde, gıda ürünleri ve içecek imalatı alt sektöründe analize dahil edilen işletme sayısı 59, tekstil ve tekstil ürünleri imalatı alt sektöründe 10, ağaç ürünleri imalatı alt sektöründe 17, fabrikasyon metal ürünleri imalatı alt sektöründe 14, makine ve teçhizat imalatı alt sektöründe 26, metalik olmayan mineral ürün imalatı alt sektöründe 23 ve diğer imalat alt sektöründe de 23 olmak üzere toplamda 172 işletme analiz kapsamında ele alınmıştır. Tablo 1'de Trabzon ilinde faaliyet gösteren sanayi işletmelerinden analiz kapsamına alınanların alt sektörler bazında hem işletme sayıları hem de oranları verilmiştir.

Trabzon ilinde analize dâhil edilen 172 sanayi işletmesinin %57,56'sı limited şirket, %19,77'si anonim şirket ve %15,12'si tek kişi işletmesi olarak kurulmuştur. İl genelinde çok az oranda işletme ise komandit şirket olarak faaliyet göstermektedir. Şekil 1'de analiz kapsamında ele alınan sanayi işletmelerinin hukuki durumlarının yüzdesel olarak dağılımı gösterilmiştir.

İşletmelerin %42,44'ü 11-25 yıl arasında faaliyetlerini sürdürürken, %30,81'i 26 yıldan daha uzun bir süredir faaliyette bulunmaktadır. Çok az oranda işletme ise (%3,49) 3 yıldan daha az süreden beri faaliyetlerine devam etmektedir. Tablo 2'de Trabzon İlinde analiz kapsamına alınan 172 sanayi işletmesinin faaliyet sürelerine göre belirlenen aralıklarda yer alan işletme sayıları ve oranları verilmiştir.

Tablo 1: Sanayi İşletmelerinin Alt Sektörlere Göre Dağılımı

Alt Sektörler	İşletmelerin Sayısı	İşletmelerin Oranı (%)
1. Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	59	34,30
2. Tekstil ve Tekstil Ürünleri İmalatı	10	5,81
3. Ağaç Ürünleri İmalatı	17	9,88
4. Fabrikasyon, Metal Ürünleri İmalatı	14	8,14
5. Makine ve Teçhizat İmalatı	26	15,12
6. Metalik Olmayan Mineral Ürün İmalatı	23	13,37
7. Diğer İmalat	23	13,37
Toplam	172	100

Şekil 1: Sanayi İşletmelerin Hukuki Durumlarına Göre Dağılımı (%)

İşletmelerin %81,87'si personel sayısını yeterli bulurken, %12,28'i yetersiz bulmakta, geri kalan işletmeler ise ihtiyaçtan fazla personel istihdam ettiklerini ifade etmektedir. Ayrıca, işletmelerin kapasite kullanım oranları da tespit edilmiştir. Buna göre, işletmelerinin %32,14'ü %50'nin altında, %16,67'i %50'nin üzerinde, %38,10'u %60'ın üzerinde bir kapasiteyle çalışırken, %13,10'u ise %80 ve üzerinde kapasiteyle çalışmaktadır.

Tablo 2: Sanayi İşletmelerinin Faaliyet Sürelerine Göre Dağılımı

Faaliyet Süresi	İşletmelerin Sayısı	İşletmelerin Oranı (%)
3 yıldan az	6	3.49
3-10 yıl arası	40	23.26
11-25 yıl arası	73	42.44
26 yıl ve üstü	53	30.81
Toplam	172	100

İl kapsamında işletmelerin yarısı bölgesel olarak faaliyette bulunurken, %41,28 oranında işletmede yerel olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. %30,23 oranında işletme ise uluslararası alanda faaliyette bulunmaktadır. Uluslararası alanda faaliyette bulunan işletmelerin en çok ihracat yaptıkları ülkeler Gürcistan, Rusya ve Türk Cumhuriyetleridir. Bunlar haricinde Avrupa Birliği, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri'ne de az oranda ihracat yapılmaktadır.

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırmanın amacı, Trabzon ilinde faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin finansal durumlarını oran analizi yöntemiyle değerlendirmektir.

İşletmelerin, finansal yapılarının belirlenmesi amacıyla hesaplanmak istenen finansal oranlar için gerekli olan bilanço ve gelir tablosu kalemlerini elde etmeye yönelik anket soruları hazırlanmıştır. Anket soruları hazırlanırken, öğrenilmek istenen bilanço veya gelir tablosu kalemi ile ilgili kategoriler oluşturularak, söz konusu kalemin bu kategorilerin hangisinde yer aldığı tespit edilmek istenmiştir. Kategoriler, ildeki işletmelerin ekonomik boyutları ve ilde serbest muhasebeci ve mali müşavirlik mesleğini icra eden kişilerin önerileri dikkate alınarak belirlenmiştir.

Ankette, işletmelere bilanço ve gelir tablosu ile ilgili 12 soru yöneltilmiştir. İşletmelere bilanço ile ilgili dönen varlık ve duran varlık tutarları, özkaynak tutarı, ticari borç tutarı, kısa ve uzun vadeli borç tutarları ile ilgili sorular sorulmuştur. Gelir tablosu ile ilgili olarak da net satış tutarı, satışlarının maliyeti, brüt satış kârı, faaliyet ve finansman giderlerinin tutarı ve net kâr tutarı sorulmuştur.

Bu araştırmada, Sanayi ve Ticaret Odası'na kayıtlı 284 sanayi işletmesinin 172 tanesine ulaşılarak anketin doldurulması sağlanmıştır. Bu da bu ildeki sanayi işletmelerin %61'ine tekabül etmektedir.

Anketten, bilanço ve gelir tablosu ile ilgili elde edilen verilerden yararlanarak Trabzon ilinde faaliyet gösteren sanayi işletmeleri için 13 tane finansal oran hesaplanmıştır. Bu oranlar; likidite oranlarından cari oran, aktivite oranlarından duran varlık devir hızı, aktif devir hızı, özsermaye devir hızıdır. Sermaye yapısı oranlarından genel ve özel kaldıraç oranlarının bazıları hesaplanmıştır. Bu oranlar, borç özsermaye oranı, özsermaye çarpanı, uzun vadeli borçların ve kısa vadeli borçların aktiflere oranı ve uzun vadeli borçların sürekli sermayeye oranı olmak üzere 5 tanedir.

Yukarıda sayılan oranların tamamı hem il bazında hem de sektörel bazda ayrı ayrı incelenmiştir. İl bazında bütün oranların ortalama ve medyan değerleri, standart sapmaları, maksimum ve minimum değerleri hesaplanmıştır. Ayrıca, SPSS 17,0 paket programından yararlanarak finansal oranların sıfırdan farklı olup olmadığını test edebilmek için oranların "t" anlamlılık değerleri de hesaplanıp tablolarda gösterilmiştir.

IV. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

A. İl Genelinde Finansal Oranların Değerlendirilmesi

Analiz kapsamında ele alınan işletmelerle yapılan anketten elde edilen sonuçlara göre hesaplanan finansal oranlar ve diğer istatistikler Tablo 3'te sunulmuştur. Trabzon ilindeki sanayi işletmeleri için hesaplanan bütün finansal oranlar %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

İl için hesaplanan finansal oranlardan cari oran, duran varlık devir hızı, özsermaye devir hızı ve özsermaye çarpanı için standart sapma değerleri diğer oranlara nispeten daha yüksek çıkmıştır. Bu oranlar için standart sapmanın yüksek olması, ildeki 172 sanayi işletmesi için hesaplanan bu oranlarla ilgili olarak, şirketler arasındaki farklılığın yüksek olduğunu göstermektedir. Standart sapma arttıkça da oranların ortalama ve medyan değerleri birbirinden uzaklaşmaktadır.

Trabzon ilindeki işletmeler için hesaplanan ortalama cari oran 4,24'dür. Bu oran, işletmelerin kısa vadeli borçlarını geri ödemek için gerekli olan likiditeye, diğer bir ifade ile dönen varlığa sahip olduğunu göstermektedir.

Kaldıraç oranları işletmenin genel borçluluk düzeyinin ve finansal riskinin belirlenmesini sağlar. Sermaye yapısı oranlarından borç-özsermaye oranı Trabzon ili için 1,72 olarak hesaplanmıştır. Bu orana göre işletmeler, her 100 TL'lik özsermayeye karşılık 172 TL'lik borç kullanmaktadır. 2,89 olarak

hesaplanan özsermaye çarpanına göre işletmeler 100 TL'lik özsermayeye karşılık 289 TL yatırım yapmaktadır. Bu oran yüksek olursa işletmenin finansal kaldıraçtan yararlanma oranı da artmaktadır.

Tablo 3: Sanayi İşletmelerine Ait Finansal Oranlarla İlgili Özet İstatistikler

Finansal Oranlar	İstatistiksel Değerler						
	Firma Sayısı	Ortalama	Medyan	Std. Sapma	En Düşük	En Yüksek	t değeri
CO	166	4,24*	2,00	5,510	0,11	38,00	9,925
DurVDH	167	6,00*	2,80	11,927	0,18	84,00	6,501
AkDH	169	1,15*	0,80	1,031	0,13	7,43	14,553
ÖzsDH	170	3,05*	1,43	5,920	0,11	42,00	6,721
B/Özs	169	1,72*	1,23	2,462	0,07	20,00	9,103
ÖzsÇrp	168	2,89*	1,77	4,853	0,14	53,00	7,716
UVB/TA	159	0,47*	0,36	0,690	0,02	7,33	8,500
UVB/SSer	161	0,38*	0,39	0,208	0,03	1,00	23,424
KVB/TA	167	0,37*	0,33	0,363	0,02	2,71	13,297
BKM	168	0,67*	0,50	0,874	0,02	7,00	9,917
NKM	169	0,35*	0,25	0,449	0,01	2,50	10,069
AKO	168	0,26*	0,20	0,243	0,01	1,40	13,897
ÖzsKO	168	0,58*	0,50	1,226	0,02	15,00	6,169
* 0,01 düzeyinde anlamlı							

Not: Yukarıdaki tabloda CO, cari oranı; DurVDH, duran varlık devir hızını; AkDH, aktif devir hızını; ÖzsDH, özsermaye devir hızını; B/Özs, borç-özsermaye oranını; ÖzsÇrp, özsermaye çarpanını; UVB/TA, uzun vadeli borçların toplam aktiflere oranını; UVB/SSer, uzun vadeli borçların sürekli sermayeye oranını; KVB/TA, kısa vadeli borçların toplam aktiflere oranını; BKM, brüt kâr marjını; NKM, net kâr marjını; AKO, aktif kârlılık oranını ve ÖzsKO, özsermaye kârlılık oranını göstermektedir.

Uzun vadeli borçların toplam aktiflere oranı 0,47'dir. Bu oran işletmenin toplam yatırımlarının %47'sini uzun vadeli borçlarla finanse ettiğini göstermektedir. Kısa vadeli borçların toplam aktiflere oranı 0,37'dir ve bu orana göre işletmeler, yatırımlarının finansmanında %37 oranında kısa vadeli borç kullanmaktadır. Sürekli sermayenin ne kadarının borçtan oluştuğunu bulmak için uzun vadeli borçların sürekli sermayeye oranının hesaplanması

gerekir. Sürekli sermaye içinde uzun vadeli borçların oranı da %38 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, sürekli sermayenin %38'i uzun vadeli borçlardan oluşmaktadır.

Sanayi işletmeleri için satış kârlılığı oranlarından brüt kâr marjı ve net kâr marjı oranları ve yatırım kârlılığı oranlarından aktif kârlılık oranı ve özsermaye kârlılık oranları hesaplanmıştır. Trabzon ilinde araştırma kapsamında incelenen işletmeler için brüt kâr marjı ortalama 0,67 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, işletmelerin satıştan yönetim, pazarlama, dağıtım, amortisman ve finansman giderleri düşülmeden önce satışlarının %67'si kadar brüt satış kârı elde ettiklerini göstermektedir. Diğer bir ifade ile işletmeler her 100 TL'lik satıştan 67 TL brüt satış kârı elde etmektedir. Satışlardan tüm giderler ve vergi düşüldükten sonra işletmelerin kârlılık durumunu görebilmek için net kâr marjının hesaplanması gerekir. Söz konusu il için hesaplanan net kâr marjı ise 0,35'dir. Bu oran işletmelerin satışlarından tüm giderler ve vergi düşüldükten sonra %35 oranında kâr elde ettiklerini göstermektedir. Diğer bir ifade ile her 100 TL satıştan hissedarlar net 35 TL kazanç sağlamaktadır.

Yatırım kârlılığı oranları, işletmelerin bir dönem boyunca yaptıkları yatırımlar üzerinden ne kadar gelir veya kazanç elde ettiklerini göstermektedir. Analiz kapsamındaki işletmeler için ortalama aktif kârlılık oranı 0,26 olarak hesaplanmıştır. Bu oran, işletmelerin yaptıkları her 100 TL'lik yatırımdan net 26 TL kazanç sağladığını göstermektedir. Ortaklar açısından işletmenin gerçek performansını ortaya koyan ve aynı zamanda ortakların yaptığı yatırımın kârlılığını ifade eden özsermaye kârlılığı oranı, bu ildeki işletmeler için ortalama 0,58 olarak hesaplanmıştır. Bu oran ortakların işletmeye koydukları her 100 TL'lik özsermayeye karşılık 58 TL net gelir elde ettiklerini göstermektedir. Özsermaye kârlılığının aktif kârlılığından daha yüksek hesaplanması, ildeki işletmelerin finansal kaldıraçtan yararlandıklarını gösterir. Buna bağlı olarak ortakların geliri de artmaktadır.

B. Alt Sektörlere Göre Finansal Oranların Değerlendirilmesi

Trabzon ilinde yapılan çalışma sonucunda, alt sektörler için finansal oranlar hesaplanarak Tablo 4'te sunulmuştur. Hesaplanan oranların tamamına yakın bir kısmı istatistiksel olarak %1 ve %5 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ve ilgili "t" değerleri tablo üzerinde parantez içinde belirtilmiştir.

Trabzon ilinde gıda ürünleri ve içecek imalatı alt sektöründe (1. alt sektör) likidite oranlarından cari oran diğer sektörlere göre en yüksek, ortalama 5,12 olarak hesaplanmıştır. Bu oran, 1. alt sektördeki işletmelerin vadesi gelen borçlarını karşılayabilecek tutarda nakit sağlama kapasitesine sahip olduğunu diğer bir ifade ile borçlarını geri ödemede yeterli likiditeye sahip olduğunu göstermektedir.

İşletmelerin sahip oldukları iktisadi varlıklarını ne derece etkin kullandığının bir ifadesi olan aktivite oranlarından; duran varlık devir hızı makine ve teçhizat imalatı alt sektöründe (5. alt sektör), diğer sektörlere göre en yüksek, ortalama 7,63 olarak hesaplanmıştır. Duran varlıkların etkinliğini gösterdiği için yüksek olması istenen oran, ilgili alt sektör için işletmelerin sahip oldukları duran varlıkların 7,63 katı kadar satış gerçekleştirildiğini ifade etmektedir. Bu oran, 7,43 ve 6,63 ile 7. ve 2. alt sektörlerde diğer üç sektöre göre daha yüksek hesaplanmıştır. 3. alt sektörün duran varlık devir hızı (8,69) istatistikî olarak anlamsızdır. Duran varlık devir hızının en düşük çıktığı sektör ise 3,38 ile 6. alt sektör olan metalik olmayan mineral ürün imalatı alt sektörüdür. Bu da, diğer sektörlere nazaran söz konusu sektördeki işletmelerin duran varlıklarına karşılık daha az satış yaptıklarını göstermektedir. Duran varlık devir hızının ildeki genel ortalamasına (%6) bakıldığında tekstil ve tekstil ürünleri imalatı alt sektörü (2. alt sektör), makine ve teçhizat imalatı alt sektörü (5. alt sektör) ve diğer imalat alt sektörünün (7. alt sektör) il genel ortalamasının üzerinde duran varlık aktivitesine sahip olduğu görülmektedir. Tablo 4'teki değerler, tüm sektörlerdeki işletmelerin duran varlıklarını etkin kullanabildiklerini göstermektedir. Maddi duran varlıklar ele alındığında oranın yüksek olması atıl kapasitenin söz konusu olmadığı konusunda bir ipucu oluşturabilir (Akgüç, 1998: 57).

Aktivite oranlarından bir diğeri olan aktif devir hızını ele aldığımızda, ortalama aktif devir hızı 1,64 ile en yüksek 7. alt sektörde hesaplanmış, bu sektörü 1,27 ve 1,25 ile 5. ve 4. alt sektörler izlemiştir. Nitekim ilgili sektörlerin varlıklarını net satışlar üzerinden nakde çevirme hızı il ortalaması olan 1,15'in de üzerindedir. Bu oranın 1'in altında olduğu sektörler 0,93 ile 6. ve 0,89 ile de 3. alt sektördür. Buna göre söz konusu iki sektör, toplam yatırımlarına karşılık en az satış yapılan sektörlerdir.

Tablo 4: Sanayi İşletmelerinin Finansal Oranlarının Alt Sektörlere Göre Dağılımı

Finansal Oranlar	Alt Sektörler						
	1.	**2.**	**3.**	**4.**	**5.**	**6.**	**7.**
CO	**5,12* (5,683)**	**3,94* (4,300)**	**2,66* (4,318)**	**2,47* (7,154)**	**3,71* (5,132)**	**4,74* (4,706)**	**4,46** (2,710)**
DurVDH	5,37* (3,645)	6,63** (2,347)	8,69 (1,704)	3,73* (7,904)	7,63** (2,597)	3,38* (6,024)	7,43** (2,750)
AkDH	1,06* (11,546)	1,05* (4,226)	0,89* (5,435)	1,25** (2,951)	1,27* (5,538)	0,93* (6,971)	1,64* (4,980)
ÖzsDH	2,83* (4,623)	2,13* (4,345)	1,80* (4,692)	4,40 (1,520)	3,98** (2,481)	1,77* (6,454)	4,35** (2,745)
B/Özs	1,65* (4,497)	1,55* (3,340)	1,81** (2,685)	2,79 (2,070)	1,65* (6,214)	1,46* (5,561)	1,61* (6,578)
ÖzsÇrp	3,33* (3,543)	3,21** (3,185)	2,39* (4,214)	3,64** (2,163)	2,75* (4,398)	2,12* (6,563)	2,43* (5,967)
UVB/TA	0,47* (7,092)	0,41* (4,229)	0,32** (2,475)	0,89 (1,644)	0,43* (3,969)	0,38* (9,630)	0,45* (5,928)
UVB/SSer	0,39* (13,525)	0,41* (6,818)	0,29* (4,547)	0,42* (6,242)	0,36* (9,099)	0,41* (11,311)	0,40* (9,445)
KVB/TA	0,34* (8,784)	0,31** (3,088)	0,59* (3,262)	0,39* (8,246)	0,43* (5,245)	0,28* (5,799)	0,34* (6,309)
BKM	0,79* (5,109)	0,61* (3,661)	0,95** (2,722)	0,66* (3,737)	0,46* (8,616)	0,59* (7,502)	0,52* (4,913)
NKM	0,36* (5,340)	0,47 (1,977)	0,39** (2,831)	0,35** (2,811)	0,28* (7,639)	0,34* (4,348)	0,31* (4,454)
AKO	0,26* (8,331)	0,24** (3,028)	0,19* (5,145)	0,33** (2,923)	0,27* (7,009)	0,22* (4,604)	0,32* (5,668)
ÖzsKO	0,44* (10,074)	0,59** (2,996)	0,42** (2,806)	0,48* (4,566)	1,01 (1,801)	0,56* (3,435)	0,65* (5,096)

* 0,01 düzeyinde anlamlı

**0,05 düzeyinde anlamlı

Not: 1. Gıda ürünleri ve içecek imalatı; 2. Tekstil ve tekstil ürünleri imalatı; 3. Ağaç ürünleri imalatı; 4. Fabrikasyon, metal ürünleri imalatı.; 5. Makine ve teçhizat imalatı; 6. Metalik olmayan mineral ürün imalatı; 7. Diğer imalat.

Net satışların özsermayeye oranı olan özsermaye devir hızının 4,35 ile en yüksek olduğu sektör 7. alt sektördür. 5. alt sektörde bu oran 3,98, 1. ve 2. alt sektörlerde ise 2,83 ve 2,13 olarak hesaplanmıştır. Buna göre 5. alt sektör ve 7. alt sektörde faaliyet gösteren işletmelerin özsermaye devir hızları il ortalamasının (%3,05) üzerindedir. Söz konusu oran 3. ve 6. alt sektörlerde 2'nin altında hesaplanmıştır. Bu oran, yüksek olduğu sektörlerde fonların etkin kullanıldığının bir göstergesi olabileceği gibi, işletmenin özsermayesinin yetersiz olduğunun ve finansmanda geniş ölçüde yabancı kaynaklardan yararlanıldığının da bir göstergesi olabilir. Dolayısıyla 7. alt sektörde bu oranın diğer sektörlere göre yüksek olması, ortaklar tarafında işletmeye tahsis edilen fonlar karşılığında söz konusu sektörde daha yüksek oranda satış yapıldığını göstermektedir. Genel olarak aktivite oranları ne kadar yüksekse iktisadi varlıkların o derece etkin kullanıldığını söylemek mümkündür.

İşletmelerin ölçülü bir şekilde finanse edilip edilmediğinin ve uzun vadeli yükümlülüklerini karşılayabilme durumlarının tespiti amacıyla kullanılan oranlar sermaye yapısı (kaldıraç) oranlarıdır. Bu oranlardan biri olan borç özsermaye oranı, ortakların işletmeye tahsis ettikleri fonlar karşılığı ne kadar yabancı kaynak kullanıldığını gösterir. Söz konusu oran 3. alt sektörde 1.81 ile en yüksek olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan borç özsermaye oranı anlamlı sonuç veren diğer sektörlerde %1 düzeyinde anlamlı iken, söz konusu sektörde %5 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Söz konusu oranın en düşük hesaplandığı sektör ise 1,46 ile 6. sektördür. Oranın en yüksek olduğu 3. alt sektörde her 100 TL'lik özsermayeye karşılık işletmeler 181 TL yabancı kaynak kullanılırken, oranın en düşük olduğu 6. alt sektördeki işletmeler ise her 100 TL'lik özsermayeye karşılık 146 TL'lik yabancı kaynak kullanmaktadır. Bu oran ne kadar yüksekse, işletmelerin de o ölçüde finansal kaldıraçtan yararlandığı ve finansal riske girdiği kabul edilmektedir (Dağlı, 2007: 77). İl ortalaması ile karşılaştırıldığında sadece 3. alt sektörün borç özsermaye oranının ortalama üzerinde olduğu görülmektedir. Özsermaye temininde güçlük bulunan ekonomilerde oranın 2,00'nin üzerine çıkması yöneticiler için bir uyarı olarak yorumlanabilir. Öte yandan bu oranın 1,00 seviyesinden pozitif yönde uzaklaşması, diğer bir ifade ile 1,00'ı aşması, kredi verenlerin işletme sahiplerine kıyasla işletmeye daha fazla yatırımda bulunmuş olduğunu göstermektedir (Akgüç, 1998: 36).

Aktif toplamının özsermayeye bölünmesi yoluyla hesaplanan oran; özsermaye çarpanı, ortaklar tarafından işletmeye tahsis edilen fonlar karşılığı ne kadar yatırım yapıldığını göstermektedir. Bu oranın en yüksek

hesaplandığı sektör 3,64 ile 4. alt sektördür ve oran %5 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. 4. alt sektörde faaliyet gösteren işletmeler her 100 TL özsermayeye karşılık 364 TL yatırım yapmaktadırlar. Söz konusu sektörü 3,33 ve 3,21 ile 1. ve 2. alt sektörler izlemektedir. Söz konusu üç alt sektörün özsermaye çarpanının, il bazında hesaplanan 2,89 oranının üzerinde olması, bu sektörlerin tahsis edilen özsermaye karşılığında diğer sektörlere göre daha çok yatırım yaptıklarını göstermektedir. Özsermaye çarpanının en düşük hesaplandığı sektör ise 2,12 ile 6. alt sektör olan metalik olmayan mineral ürün imalatı alt sektörüdür. Bu da diğer sektörlere oranla söz konusu sektördeki işletmelerin özsermayelerine karşılık daha az yatırım yaptıklarını göstermektedir.

Uzun vadeli borçların toplam aktiflere oranı, kısa vadeli borçların aktiflere oranı ve uzun vadeli borçların sürekli sermayeye oranı her bir alt sektör için hesaplanmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir. İşletmelerin toplam yatırımlarının ne kadarını uzun vadeli borçlarla finanse ettiğini gösteren uzun vadeli borçların aktiflere oranı en yüksek 1. alt sektörde hesaplanmıştır. Buna göre söz konusu sektörde faaliyette bulunan işletmelerin toplam yatırımlarının 0,47'si uzun vadeli borçlarla finanse edilmektedir. İldeki bütün işletmelerin sektör ayrımı yapılmaksızın ele alınması suretiyle genel ortalama 0,47 olarak hesaplanmıştır. 1. alt sektörün oranı il ortalaması ile aynı olup diğer sektörlerde yatırımların uzun vadeli borçlarla finanse edilme oranı il ortalamasından düşüktür. Söz konusu oranın en düşük olarak hesaplandığı sektör ise 0,32 ile 3. alt sektördür. Buna göre söz konusu sektörde faaliyette bulunan işletmeler yatırımlarını finanse ederken diğer sektörlere oranla daha az uzun vadeli yabancı kaynak kullanmaktadırlar.

Kısa vadeli borçlarının toplam aktiflere oranı ise 0,59 ile en yüksek 3. alt sektörde hesaplanmıştır. Buna göre söz konusu sektörde faaliyette bulunan işletmeler yatırımlarını finanse ederken %59 oranında kısa vadeli yabancı kaynak kullanmaktadır. İl genelinde söz konusu oran 0,37 hesaplanmıştır. Buna göre 3. alt sektörün yanı sıra 4. ve 5. alt sektör yatırımlarının finansmanında il ortalamasından daha yüksek oranda kısa vadeli borçlardan faydalanmaktadır. Kısa vadeli borçların toplam aktiflere oranının en düşük hesaplandığı sektör ise 0,28 ile 6. alt sektördür. 6. alt sektördeki işletmelerin faaliyetlerin finansmanında kısa vadeli yabancı kaynaktan, uzun vadeli yabancı kaynağa göre daha az yararlandığı görülmektedir., 3. alt sektör, 4. alt sektör ve 5. alt sektörde faaliyet gösteren işletmeler ise uzun vadeli yabancı kaynaktan daha az yararlanmaktadır.

Özsermaye ve uzun vadeli borçların toplamı olarak nitelendirilen sürekli sermayenin ne kadarının uzun vadeli borçlardan oluştuğunun tespiti için hesaplanan uzun vadeli borçların sürekli sermayeye oranı 0,42 ile en yüksek 4. alt sektörde hesaplanmıştır. Buna göre söz konusu alt sektörde işletmelerinin sürekli sermayelerinin %42'si uzun vadeli borçlardan oluşmaktadır. İlgili oranın 0,29 ile en düşük olarak hesaplandığı sektör ise 3. alt sektördür. Bu da diğer sektörlere göre, söz konusu sektörde faaliyette bulunan işletmelerin sürekli sermaye içindeki uzun vadeli yabancı kaynakların payının daha az olduğunu göstermektedir. Nitekim 3. ve 5. alt sektörler haricindeki tüm sektörlerde hesaplanan oranın il geneli için hesaplanan orandan (%38) yüksek olduğu görülmektedir.

Sektörler için satış kârlılığı oranlarından brüt kâr marjı ve net kâr marjı hesaplanmıştır. İşletmelerin brüt satış kârı, faaliyet giderleri ile finansman giderlerini karşılayabilecek, işletme sahip ya da sahiplerine normal ve yeterli kâr sağlayacak düzeyde olmalıdır. Brüt kâr marjı en yüksek olan sektör %95 ile 3. alt sektör olup, söz konusu oran, işletmelerin faaliyet giderleri ve finansman giderleri düşülmeden önce satışlarının %95'i kadar brüt satış kârı elde ettiklerini göstermektedir. Hesaplanan brüt kâr marjı diğer bütün sektörlerde %1 düzeyinde anlamlı iken, söz konusu sektörde %5 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu sektörü, satışlarının %79'i kadar brüt satış kârı elde eden 1. alt sektör ve %66 kâr marjı ile 4. alt sektör izlemektedir. 1. ve 3. sektör için, %67 olarak hesaplanan il ortalamasının üzerinde brüt kâr marjı saptanmış, 4. alt sektörde faaliyet gösteren işletmeler ise il ortalamasına son derece yakın, satışlarının %66'sı oranında brüt satış kârı elde etmişlerdir. Söz konusu oran için en düşük değere sahip olan 5. alt sektörde faaliyet gösteren işletmeler, 100 TL'lik satışlarından 46 TL'lik brüt satış kârı elde etmektedirler.

Diğer bir satış kârlılığı oranı net kâr marjı olup, dönem net kârının net satışlara oranı şeklinde ifade edilmektedir. Net kâr marjı, işletmenin net satışından bütün giderler ve vergiler düşüldükten sonra firmanın ne kadar kâr sağladığını ortaya koymaktadır. Net kâr marjı, 3. ve 4. alt sektörde %5 düzeyinde anlamlı, 2. alt sektörde anlamsız, diğer sektörlerde ise %1 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Net kâr marjı en yüksek 3. alt sektörde %39 olarak hesaplanmıştır. Bu oran anlamlı sonuçlar veren sektörler arasında hesaplanan en yüksek orandır. Buna göre, ilgili alt sektörde işletmeler 100 TL net satıştan 39 TL net kâr elde etmektedir. Net kâr marjı sektörler arasında oldukça yakın sonuçlar vermiştir. 1. alt sektör, 4. alt sektör ve 6. alt sektörde

oranlar sırasıyla %36, 35, 34 olarak hesaplanmıştır. Söz konusu sektörlerin vergiler düşüldükten sonra elde edilen kârının net satışlarına oranı birbirine yakındır. "100 TL net satıştan 28 TL net kâr elde edilmiştir" şeklinde yorumlayabileceğimiz sonuç ile 5. alt sektör en düşük net kâr marjına sahip olan alt sektördür. Sektör ayrımı yapılmaksızın işletmeler için il genelinde net kâr marjı %35 olarak hesaplanmıştır. 5. ve 7. alt sektörün net kâr marjı il ortalamasından düşüktür. 6. alt sektörün net kâr marjı ise ortalamadan düşük olmakla beraber, il ortalamasından sadece %1 oranında düşüktür.

Yatırıma göre kârlılığı gösteren oranlardan aktif kârlılığı oranı toplam yatırımların kârlılığını göstermekte olup sektörler arasında en yüksek 4. alt sektörde (%33) hesaplanmıştır. Net kârın aktif toplamına oranlanması sonucu elde edilen bu oran sektör işletmeleri için 100 TL yatırımın karşılığında 33 TL net kâr elde edildiği anlamına gelmektedir. 7. alt sektörün, yatırımlarına karşılık elde ettiği kâr 4. alt sektöre oldukça yakındır. Söz konusu oran en düşük, 3. alt sektörde %19 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, ilgili sektör il bazında, nispi olarak yatırım başına en az kâr elde eden alt sektördür. İl geneli için hesaplanan aktif kârlılığı oranı Tablo 3'te görüldüğü gibi 0,26'dır. 4. alt sektör, 7. alt sektör ve 5. alt sektör için hesaplanan oranlar il ortalamasının üzerinde, 1. alt sektörün oranı İl ortalaması kadardır. Aktif devir hızı yüksek hesaplanan bu dört alt sektörün, aktif kârlılığı yüksek alt sektörler olması da beklenen bir sonuçtur.

Özsermaye kârlılığı, 5. alt sektörde anlamsız çıkmıştır. 7. alt sektörde faaliyet gösteren işletmelerin hissedarları her 1 liralık özsermayeye karşılık diğer sektörlere göre daha yüksek kazanç (%65) elde etmektedirler. Özsermaye kârlılığı için en düşük ortalama 3. alt sektörde hesaplanmıştır. 3. alt sektörde işletme ortakları işletmeye koydukları sermayenin %42'si kadar kâr elde etmektedirler. 1. alt sektörde söz konusu oran 3. alt sektöre oldukça yakın, %44 hesaplanmıştır. Özsermaye kârlılığı için de il geneli-sektör kıyaslaması yapıldığında 2. ve 7. alt sektörde faaliyet gösteren işletmelerin ortakları işletmeye sağladıkları sermayeye karşılık il ortalamasına (%58) göre daha fazla oranda kâr elde etmektedirler.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Trabzon ilindeki sanayi işletmelerinin borçlarını geri ödemede yeterli likiditeye sahip olduğu tespit edilmiştir. Gıda ürünleri ve içecek imalatı, metalik olmayan mineral ürün imalatı ve diğer imalat alt sektörlerindeki işletmeler, diğer sektörlerdeki işletmelere oranla daha fazla likiditeyle

faaliyette bulunurken, fabrikasyon, metal ürünleri imalatı alt sektöründeki işletmeler en düşük likidite ile faaliyette bulunmaktadır. Ancak bu durum işletmelerin mevcut kaynaklarını ekonomik bir şekilde kullanamadıklarının bir göstergesi olarak da algılanabilmektedir.

Aktivite oranları açısından değerlendirme yapıldığında, tekstil ve tekstil ürünleri imalatı, makine ve teçhizat imalatı ve diğer imalat alt sektöründeki işletmelerin il genel ortalamasının üzerinde duran varlık aktivitesine sahip olduğu görülmektedir. Fabrikasyon, metal ürünleri imalatı ve diğer imalat alt sektöründeki işletmelerin varlıklarını net satışlar üzerinden nakde çevirme hızı il ortalamasının üzerinde gerçekleşirken, ağaç ürünleri imalatı alt sektöründeki işletmelerde söz konusu oranın il ortalamasının da altında en düşük gerçekleştiği sunucuna varılmaktadır. Makine ve teçhizat imalatı ve diğer imalat alt sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin özsermaye devir hızları il ortalamasının üstündedir. İldeki 172 sanayi işletmesi toplam aktiflerini sadece 1 defa nakde dönüştürebilirken, duran varlıklarını ve özsermayesini satışlar üzerinden daha fazla nakde dönüştürebilmektedir. Bu durum, sanayi işletmelerinin kısa ve uzun vadeli borçlarından veya varlıklarının tamamından etkin bir şekilde yararlanamadığını göstermektedir.

Ağaç ürünleri imalatı alt sektöründeki işletmeler yatırımların finansmanında hem il bazında, hem de diğer sektörlere göre daha fazla yabancı kaynak kullanmakta, buna karşılık metalik olmayan mineral ürün imalatı sektöründeki işletmeler ise diğer sektörlere göre daha az yabancı kaynak kullanmaktadırlar. Yatırımların uzun vadeli borçlarla finanse edilme oranına bakıldığında, bu oranın gıda ürünleri ve içecek imalatı alt sektöründe il ortalaması ile aynı, diğer sektörlerde ise il ortalamasından düşük olduğu tespit edilmiştir. Uzun vadeli borçların sürekli sermayeye oranı ele alındığında ağaç ürünleri imalatı alt sektörü ile makine ve teçhizat imalatı alt sektörü haricindeki bütün sektörlerde bu oran il ortalamasının üzerinde gerçekleşirken, söz konusu bu iki sektörde il ortalamasının altında gerçekleşmiştir. Ağaç ürünleri imalatı alt sektöründe faaliyet gösteren işletmeler, yatırımlarını il geneline oranla daha fazla kısa vadeli borçla finanse etmektedir. Yatırımların kısa vadeli borçlarla finanse edilme oranının en düşük olduğu sektör ise metalik olmayan mineral ürün imalatı alt sektörüdür. Gıda ürünleri ve içecek imalatı, tekstil ve tekstil ürünleri imalatı ve fabrikasyon, metal ürünleri imalatı alt sektöründe özsermaye çarpanı diğer sektörlere göre daha yüksek hesaplanmış olup, sektörler için hesaplanan oran il ortalamasının da üzerindedir. Bu durum, bu sektörlerdeki işletmelerin tahsis

edilen özsermaye karşılığında daha çok yatırım yaptıklarının da bir göstergesidir.

Trabzon ilinde faaliyet gösteren sanayi işletmeleri, yaptıkları yatırımların ve satışların yaklaşık olarak üçte biri kadar kâr elde etmişlerdir. Sektörler ayrı ayrı ele alındığında da hemen hemen aynı sonuçlara ulaşılmaktadır. Bu da, Trabzon'daki işletmelerin yatırımlarını etkin kullanabildiklerinin bir göstergesidir.

Ağaç ürünleri imalatı ve gıda ürünleri ve içecek imalatı alt sektöründeki işletmeler satışlarına karşılık il ortalamasının da üzerinde brüt satış kârı elde ederken, diğer sektördeki işletmeler il ortalamasının altında brüt satış kârı elde etmektedirler.

Gıda ürünleri ve içecek imalatı ve ağaç ürünleri imalatı alt sektörlerindeki işletmeler için hesaplanan net kâr marjı il ortalamasının üzerinde, fabrikasyon metal ürünleri imalatı alt sektördeki işletmeler için ise il ortalamasına yakındır. Diğer bütün sektörlerdeki işletmeler için söz konusu oran il ortalamasının altında kalmaktadır. Gıda ürünleri ve içecek imalatı, ağaç ürünleri imalatı ve fabrikasyon metal ürünleri imalatı alt sektörlerindeki işletmeler satışları karşılığında diğer sektörlere kıyasla daha fazla net kâr elde etmektedir.

Yatırımların kârlılığı il ortalamasının altında kalan sektörler, tekstil ve tekstil ürünleri imalatı, ağaç ürünleri imalatı ve metalik olmayan mineral ürün imalatı alt sektörlerdir. Bu durum, ilgili sektörlerdeki işletmelerin yatırımları karşılığında daha düşük kârlılık elde ettiklerinin bir göstergesidir.

Ortaklar tarafından işletmeye koyulan özsermayeye karşılık il ortalamasının üzerinde kâr elde eden sektörler, diğer imalat alt sektörü ile tekstil ve tekstil ürünleri imalatı alt sektörleridir. Diğer sektörlerdeki işletmeler özsermayelerine karşılık hem il bazında hem de söz konusu iki sektöre oranla daha az oranda kâr elde etmektedirler.

*Bu makale Karadeniz Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından proje kapsamında desteklenmiştir.

KAYNAKÇA

AKGÜÇ, Öztin (1998), Finansal Yönetim, 7. Baskı, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.

DAĞLI, Hüseyin (2007), Finansal Yönetim, Trabzon: Derya Kitabevi.

EMİR, Mustafa ve DAĞLI, Hüseyin (1998), Doğu Karadeniz Bölgesinde Sanayi Odalarına Bağlı İşletmelerin Mali Durum Analizi, Araştırma Projesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi.

ERDOĞAN, B. Zafer ve diğerleri (2006), KOBİLER: İşleyiş, Sorunlar ve Çözüm Önerileri (Çinicilik Sektöründe Bir Uygulama), Bursa: Ekin Kitabevi.

OKTAY, Ertan ve GÜNEY, Alptekin. (2002), "Türkiye'de KOBİ'lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri", Doğu Akdeniz Üniversitesi: "21. YY'da KOBİ'ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri" Sempozyumu.

SARIASLAN, Halil (1996), Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler İmalat Sanayi İşletmelerinin Sorunları ve Yeni Stratejiler, Ankara: TOBB Yayınları.